

Retouradres: Postbus 1840, 1000 BV Amsterdam

Datum 28 juni 2016
Ons kenmerk
Uw kenmerk
Behandeld door N.van Rossen, Onderwijs, Jeugd, Zorg, Diversiteit, n.van.rossen@amsterdam.nl
Kopie aan
Bijlage rapport Amsterdammers over mensenrechten
Onderwerp Brief Mensenrechten in Amsterdam

Geachte raadsleden,

Hoe gaan wij als stad om met mensenrechten? Deze vraag ligt ten grondslag aan de brief Mensenrechten in Amsterdam. Mensenrechten zeggen veel over hoe we in onze samenleving met elkaar omgaan. Als overheid, als instellingen en als burgers onderling. In onze stad zijn mensenrechten geen apart beleid maar een perspectief waarmee we naar al ons beleid te kijken. Deze brief geeft antwoord op de vraag: hoe geven wij mensenrechten perspectief in ons beleid?

Aanleiding

Amsterdam kent een geschiedenis als toevluchtsoord en als vrije en tolerante stad, maar heeft ook zwarte bladzijden als het gaat om slavernijverleden en de Jodenvervolging in de Tweede Wereldoorlog. In Amsterdam wonen mensen met 180 nationaliteiten met elkaar. Mensenrechten en democratie zijn essentiële pijlers in onze stad en daar zijn we trots op. Vrijheid en gelijkwaardigheid zijn kernwaarden die daarbij horen. Vrijheid van meningsuiting is vanzelfsprekend. Maar delen al die verschillende Amsterdammers deze kernwaarden? Deze vraag was een belangrijke reden voor Mensenrechten in Amsterdam: hiermee willen we Amsterdammers met elkaar verbinden in een stedelijke samenleving waarin mensenrechten worden gerespecteerd en actief worden uitgedragen.

Mensenrechten zijn de meest basale rechten van alle wereldburgers, ook van alle Amsterdammers. De staat heeft – in de traditionele visie op mensenrechten - de verantwoordelijkheid om de mensenrechten van zijn burgers te respecteren en te beschermen. Amsterdam erkent dat belang ook. Oorspronkelijk werd daarbij vooral naar de landelijke overheid gekeken. Wereldwijd zien we een ontwikkeling dat een steeds groter deel van de bevolking in steden gaat wonen, waardoor het belang en de bevoegdheden van stedelijk bestuur zijn toegenomen, ook op terreinen die eerder aan de landelijke overheid waren voorbehouden. Zo hebben in Nederland gemeenten nieuwe taken gekregen door bijvoorbeeld decentralisaties in het

sociale domein. Die taken raken op veel gebieden aan mensenrechten. Denk aan de jeugdzorg, de ouderenzorg en het onderwijs. Dagelijks zijn deze mensenrechten, vaak zonder dat we ons ervan bewust zijn, aan de orde. Regelmatig schuren verschillende rechten onderling, soms staan ze onder druk. Bijvoorbeeld als er sprake is van discriminatie op basis van etniciteit en van seksuele voorkeur. Maar ook internationale conflicten die delen van de Amsterdamse bevolking en hun onderlinge verhoudingen raken, kunnen onze kernwaarden onder druk zetten. Deze ontwikkelingen hebben tot gevolg dat aandacht voor mensenrechten structureel verankerd moet worden in het stedelijke beleid en vorm moet krijgen in het beleidsproces en de beleidsuitvoering op diverse terreinen in het sociale domein.

Amsterdam mensenrechtenstad

Een mensenrechtenstad is een stad die expliciet in haar beleid verwijst naar de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948) en/of het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie (2007). De bepalingen van internationale verdragen bieden een juridische leidraad voor het formuleren van uitgangspunten voor lokaal sociaal beleid. Naast deze juridische kracht bieden mensenrechten ook morele zeggingskracht van centrale achterliggende waarden van mensenrechten, zoals menselijke waardigheid, zelfbeschikking en gelijke behandeling¹. Het houdt in dat er altijd aandacht is voor de meest kwetsbaren en dat betrokkenen in een vroeg stadium een rol hebben bij de voorbereiding en evaluatie van beleidsmaatregelen die op hen van toepassing zijn.

Op een aantal terreinen is in het gemeentelijk beleid het verband met mensenrechten al gelegd, zoals in het eind 2015 vastgestelde Vluchtelingenbeleid en in het Jeugdbeleid. In het plan voor Age-friendly City en in het beleid voor LHBTI, voor vrouwenemancipatie en antidiscriminatie vormen mensenrechten een legitimering. Verder is sinds 2014 de aandacht voor mensenrechten integraal onderdeel van het internationale beleid van de gemeente.

Amsterdam gaat met andere steden de dialoog aan om mensenrechten op de agenda te zetten, om gelijkwaardigheid van vrouwen te bevorderen en de positie van LHBTI's te versterken. We verbinden organisaties van mensenrechten met elkaar, we stellen onze kennis en expertise ter beschikking en bieden ons relatienetwerk aan. In 2015 is Amsterdam Shelter City geworden op initiatief van de gemeenteraad. Dit houdt in dat we tijdelijk domicilie verlenen aan mensenrechtenverdedigers. Eind 2015 is de eerste mensenrechtenverdediger onderdak geboden.

Totstandkoming Mensenrechten in Amsterdam

Juist omdat mensenrechten individuele rechten zijn, is ervoor gekozen om het ontwikkelen van de mensenrechtenagenda bottom-up te laten verlopen. In 2015 heeft de gemeente Amsterdam een jaar lang gesprekken gevoerd met de stad. Er hebben ruim dertig gesprekken plaatsgevonden, verspreid over de hele stad, waaraan een dwarsdoorsnede van Amsterdammers heeft deelgenomen. Aan het begin van alle gesprekken zijn de dertig artikelen van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens gezamenlijk gelezen. Er zijn geen afzonderlijke gesprekken met belangenorganisaties gevoerd. De gesprekken vonden plaats in kleine kring in buurthuizen, cafés, scholen en in stadsdeelkantoren. Tijdens deze gesprekken ging het om vragen als: hoe kijken Amsterdammers aan tegen mensenrechten in Amsterdam? Hoe ervaren ze de bescherming van hun rechten? Welke onderwerpen willen ze een plek geven in de Amsterdamse

¹ Voor informatie over dit thema zie o.a.: Esther van de Berg, 'De meerwaarde van mensenrechtensteden', oktober 2014; Mensenrechten en lokaal beleid (Platform 31, september 2014); The future of human rights in an urban world (Amnesty International Netherlands, september 2014).

benadering van mensenrechten? De uitkomsten van de gesprekken zijn opgenomen in 'Amsterdammers over mensenrechten' (bijlage)

De gesprekken waren persoonlijk, levendig en intensief. Hoewel meerdere keren door de deelnemers is geconstateerd dat het in Amsterdam met de mensenrechten in het algemeen goed zat, hebben de gesprekken zeven thema's opgeleverd die aandacht blijven behoeven. Daarnaast bevat Mensenrechten in Amsterdam een achtste thema, kinderrechten, dat op verzoek van de gemeenteraad is toegevoegd. De acht thema's hebben we voor deze brief tegen het licht van het actuele beleid gehouden.

Niet alle suggesties en voorstellen van Amsterdammers hebben we meegenomen in de aandachtspunten van deze brief. Op sommige zaken die in de gesprekken naar voren kwamen heeft de gemeente niet of niet rechtsreeks invloed. Denk hierbij aan het delen van privacygevoelige informatie tussen andere partijen dan de gemeente zelf, de voorwaarden voor asiel en gezinshereniging en de eisen aan de inburgering. Vier van de genoemde thema's blijken binnen het actuele beleid van de gemeente al dusdanig uitgewerkt dat het college extra aandacht in het kader van Mensenrechten in Amsterdam op dit moment niet nodig acht.

Dat zijn:

- uitsluiting & discriminatie (zie Beleidskader antidiscriminatie 2015 -2019, Nota Vrouwenemancipatie 2015- 2018, Uitvoering Roze Agenda 2015 -2018, Beleidskader Vluchtelingen in Amsterdam 2015-2018)
- toegankelijkheid en kwaliteit van zorg (zie: Jeugdzorg, Beleidskader Vluchtelingen in Amsterdam 2015 -2018, WMO Agenda 2015-2017)
- betaalbaarheid en beschikbaarheid van woningen (zie: Samenwerkingsafspraken 2015 -2018, Actieplan Woningbouw, Programma huisvesting kwetsbare groepen 2016 -2018, Beleidskader Vluchtelingen in Amsterdam 2015 -2018)
- vluchtelingen (zie Beleidskader Vluchtelingen in Amsterdam 2015 -2018)

De overige vier thema's zijn nieuw of vragen wel om extra inspanningen:

- fysieke toegankelijkheid van gebouwen en vervoer
- kinderrechten
- privacy
- educatie & dialoog

Deze laatste vier thema's zijn in deze brief uitgewerkt. Het onderdeel privacy verdient aparte aandacht omdat bescherming van persoonsgegevens bij verschillende thema's in toenemende mate aan de orde is in de gedigitaliseerde samenleving

Invulling Mensenrechten in Amsterdam

Uitgangspunten

In Amsterdam is het mensenrechtenperspectief een kernwaarde in het reguliere beleidsproces. Dat wil zeggen dat het college de waarden die aan mensenrechten ten grondslag liggen, een plaats gaan geven binnen het beleid van de gemeente. Die waarden zijn: vrijheid (van meningsuiting) voor ieder mens en gelijkwaardigheid van ieder mens. Vanuit deze twee waarden gaan we naar al het beleid kijken. Daarnaast gaan we mensenrechten op de agenda zetten in gesprekken met burgers. Ook zetten we mensenrechten in als middel om dialoog en begrip te bevorderen. Tijdens de voorbereiding in 2015 hebben we gemerkt dat mensenrechten voor zulke gesprekken een goed perspectief bieden en dat ze Amsterdammers met heel verschillende

achtergronden verbinden en stimuleren. Deze inzet sluit ook aan bij het Actieprogramma Amsterdam Dialoog 2015-2016.

Voor het verder vormgeven hiervan is kennis voor nodig die op dit moment slechts mondjesmaat binnen de gemeente beschikbaar is. Daarom is begonnen met het opbouwen van een netwerk met mensenrechtenorganisaties en met de Universiteit van Amsterdam, vakgroep internationaal recht.

Met de stadsdelen gaan we bespreken wat zij kunnen betekenen voor het vergroten van de bewustwording van mensenrechten van Amsterdammers. We zien kansen om aan te sluiten bij activiteiten op het gebied van burgerparticipatie. Daarom nodigen we de stadsdelen uit de verbinding te leggen tussen mensenrechten en jongerenparticipatie, mogelijk door het inzetten van jongerenambassadeurs. Op deze manier kan het thema mensenrechten in regulier beleid en uitvoering vorm krijgen, waardoor het thema geborgd wordt en continuïteit krijgt. Juist door de directe verbinding van activiteiten van burgers en jongeren met het thema mensenrechten ontstaat in de wijk een eigen dynamiek waardoor mensenrechten een plaats krijgen in de lokale infrastructuur.

Thema fysieke toegankelijkheid van gebouwen en vervoer

Hoe toegankelijk zijn de gebouwen en het vervoer in onze stad? Kunnen alle Amsterdammers volwaardig deelnemen aan het publieke leven? De Eerste Kamer heeft in april 2016 het VN-verdrag voor de rechten van mensen met een beperking geratificeerd. Dat is een extra stok achter de deur om de toegankelijkheid van gebouwen en vervoer in Amsterdam te verbeteren. Overigens heeft het college al op 8 maart 2016 ingestemd met het plan 'Amsterdam werkt aan Toegankelijkheid'. Hierin staan de ambities voor 2016 op het gebied van toegankelijkheid voor de portefeuilles Wonen, Diversiteit, Sport, Zorg, Dienstverlening, Verkeer, Personeel en Organisatie, Vastgoed en Openbare Ruimte. Dit plan voeren we uit. De wethouder Zorg fungeert hierbij als aanjager.

Thema kinderrechten

De op 1 januari 2015 ingevoerde Jeugdwet vindt zijn legtimering expliciet in het Internationale Kinderrechtenverdrag waarmee aandacht voor kinderrechten in het nieuwe Amsterdamse jeugdbeleid substantieel is. Elk kind moet kunnen rekenen op de bescherming en zorg die het nodig heeft ongeacht zijn of haar status of die van de ouders. Uit de gesprekken met Amsterdammers wordt duidelijk dat er in onze stad al veel gebeurt met kinderrechten. Voorbeelden zijn de Kindertelefoon, het Jeugdplatform, de Kinderrechtenwinkel, de Kinderombudsman en Kinderrechten NU. We volgen deze initiatieven op de voet en onderzoeken waar meer aandacht voor kinderrechten nodig is.

Thema privacy

Door alle snelle technologische ontwikkelingen – internet en sociale media, camera's in de openbare ruimte, het delen van dossiers – is er extra aandacht nodig voor privacy. Ieder mens heeft recht op privacy. Als gemeente moeten we ons de vraag stellen hoe het eigenaarschap van Amsterdammers en de zeggenschap over hun data zo goed mogelijk gewaarborgd kunnen worden. Daarbij gaat het niet alleen om de gegevensverwerking en privacy binnen de gemeente, maar ook daarbuiten.

Bij de behandeling van het Rekenkamerrapport 'Privacy voor burgers', voorjaar 2016, zijn al beginselen vastgelegd over hoe de gemeente om moet gaan met de rechten van burgers bij de opslag en inzage van persoonsgegevens: het verlenen van expliciete toestemming door de burger

zou het uitgangspunt moeten zijn bij een gelijkwaardige relatie tussen burger en gemeente. Afwijkingen hiervan moeten voldoen aan het principe van 'comply or explain'. Wethouder Privacy Choho zal, zoals afgesproken, nog dit jaar komen met een uitwerking van het generieke gemeentebrede beleid voor bescherming van persoonsgegevens.

Thema educatie & dialoog

Het belang van het thema mensenrechteneducatie en dialoog en de vrijheid van meningsuiting wordt onderstreept door twee raadsinitiatieven²: 'mensenrechteneducatie' en 'Jongeren-gemeenteraad'.

Bij het eerste initiatief werd voorgesteld mensenrechteneducatie in het onderwijs te verbinden met burgerschap in het onderwijs. Het voorstel 'Jongereengemeenteraad' is gebaseerd op de doelstelling kinderen en jongeren meer te betrekken bij democratische besluitvorming en hen bekend te maken met het gemeentelijk bestuur.

Gegeven deze voorstellen, gaan we met de stadsdelen onderzoeken hoe kan worden aangesloten bij initiatieven en netwerken rondom burgerparticipatie. We willen ook achterhalen of jongerenambassadeurs een rol kunnen spelen bij het vergroten van het bewustzijn van mensenrechten in de wijk.

Voor mensenrechteneducatie in het onderwijs zoeken we aansluiting bij de acties voor 'Burgerschap in het onderwijs'; het gaat hierbij niet alleen over goed burgerschap maar ook over mensenrechten, de werking van de (lokale) democratie, en het voeren van dialoog. Zo leggen we de verbinding tussen jong burgerschap en mensenrechten.

Het in gesprek zijn en blijven met elkaar is belangrijk voor de sfeer in de wijk en de onderlinge verhoudingen tussen bevolkingsgroepen. Het ontwikkelproces van Mensenrechten in Amsterdam bevestigt de behoefte aan werkelijke dialoog en aan programma's die zijn gericht op sociale cohesie en op gelijke kansen. Om dit te realiseren, is het wenselijk om mensenrechten een plek te geven in de plannen voor burgerparticipatie en, in een later stadium, in het stedelijk kader afspraken basisvoorzieningen stadsdelen. De Bestuurscommissies worden uitgenodigd het gesprek hierover te openen.

Er is een pilottraining ontwikkeld voor ambtenaren over bewustzijn over mensenrechten en de betekenis daarvan in het werk. Dit doen we samen met de Universiteit van Amsterdam en de Amsterdamse School; de training wordt opgenomen in het concern opleidingsplan.

² Raadsinitiatief 'Mensenrechteneducatie', 21 jan. 2014; Ulichi (Groen Links), Paternotte (D66), Poorter (PvdA); Raadsinitiatief 'Jongereengemeenteraad' 8 febr. 2016, Timman (D66), Moorman (PvdA), Bruggencate (D66)

De ontwikkeling van Amsterdam als mensenrechtenstad is niet van vandaag op morgen voltooid. Sterker, hij zal per definitie nooit 'af' zijn. Het betreft een dynamisch proces, waarbij overheid, instellingen en burgers (onderling) gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor een sociaal klimaat waarin vrijheid (van meningsuiting), democratie en menselijke waardigheid daadwerkelijk betekenis krijgen en zichtbaar zijn in een open en tolerante stad door alle geledingen heen, waardoor Amsterdam zich met recht mensenrechtenstad mag noemen.

Met vriendelijke groet,

Het college van burgemeester en wethouders van Amsterdam,

mr. E.E. van der Laan
burgemeester

mr. A.H.P. van Gils
gemeentesecretaris